

163. Scheil F. V. — Inscription Vannique de Melasger: Rec. de trav. XVIII, pp. 15—29, 77 հ.հ.
164. Schlumberger G. — L'Épopée Byzantine à la fin du dixième siècle. Paris, fr. 35.—
165. Schütte R. — Der Aufstand des Leon Tornikes im Jahre 1047. Gymnasialprogr. Plauen in V., 40, pp. 32.
166. Seth M. J. — History of the Armenians in India: Opinions of the press. Calcutta, pp. 8.
167. Spanuth-Pöhlde. — Armenien. Beitrag zur Kenntniss der Geschichte, der kirchlichen und äusseren Verhältnisse des Landes: „Zeitfragen des christlichen Volkslebens“. (Heft 155) Band XXI, Heft 3. Stuttgart, pp. 48, M. —80.
- [ՀԱՅԴ. Աղարատ, Թ. 10:]
168. Սթրոմբոնի Տ. Ս. — Սթրոմբոնի Տ. Ս. — Բաղնիք. Բաղնիքի մասին: 64 էջ, 60 անդ.
169. Stead W. T. — The haunting horror in Arm. or Who will be damned for this. London, 80, pp. 63, 1 d.
170. — — „The Assassin“ or St. George to the Rescue! What we ought to do. London. „Review of Reviews“. 80, pp. 36, 1 d.
171. Stenin P. v. — Die Kurden des Gouvernements Erivan: Globus LXX, pp. 221—6.
172. Student of History. — Armenian atroc. etc. London, 1895, 10 d.
173. Svonagoff, Bresnitz v. — A. H. und die Christenverfolgungen etc. Berlin und Leipzig, 80, pp. IV + 73, M. 1.—
174. Szongott K. — Armenisches Märchen aus Siebenbürgen. Irék égnzű. Die drei Nüsse: Ethn. Mitth. aus Ungarn. V., pp. 58 f.
175. Tachella Dr. E. — Les Anciens Pauciliens et les modernes Bulgares catholiques de la Philippopolitaine: Le Muséon et la Revue des Religions, Nr. 1, 2, 3, 1897, [Թարգմանում և մասամբ թարգմանված 1897, Թ. 4.]
176. Tchérax M. — Homère et les Arméniens. Extrait des „Mélanges Charles de Harlez“, 1896, pp. 303—306.
- [Թրգմ. Բաղնիքի Թ. 9:]
177. Tchobanian A. — Raffi, le grand romancier arménien.
178. — — Djaleladin, scènes de la vie arméno-kurde. Revue des Revues, Décembre, pp. 15 հ.հ.
179. Teza E. — Le gesta di s. Cristoforo nella tradizione armena: Atti del R. Ist. Veneto di sc. Ser. VII, T. VI disp. 7.
181. — — L'Oriente Porporino, dai sonnetti di Guglielmo Waston. Padova, 1896. (The Purple East, a series of sonnets on England's desertion of Armenia, by W. Waston. London, 1896, pp. 7.) — Edizione di 30 esemplari non dati al commercio.
182. — — Pater nostro di Armeni. Padova, 1896. Edizione di XXX esemplari, pp. 2.
180. Tigrane Yergat. — Le mouvement littéraire arménien. Revue des Revues, Décembre 15 f. [ՀԱՅԴ. Սթ. 102:]
183. Vambéry H. — Armenien und Kurden: Deutsche Rundschau, 1896, 22. Jahrg., Heft 6.

184. Vartoogian A. P. — Armenia's Ordeal. A sketch of the main features of the history of Armenia; and an inside account of the work of American Missionaires among Armenians, and its ruinous effect. New-York, 1 (pp. V + 101) and 2 ed., pp. X + 179. Illus. Price 1 st. (fr. 5.—).
185. Waston W. — The purple east, a series of sonnets on England's desertion of Arm. by —, London, 80, pp. 48.
186. Die Verbreitung der Armenier in der asiatischen Türkei und in Transkaskasien. Nach G. L. Seloney u. N. v. Seidlitz. Petermann's Mitth., 42 B., Nr. 1.
187. — — Նշանի աշխարհացող տախանը. անդ.
188. Weber, Dr. S. — Zur Geltung der heiligen Schrift bei den alten Armeniern: Theologische Quartalsschrift LXXVIII, pp. 463—489.
- [Թրգմ. Բաղնիքի 1897, Թ. 4, 7, 9, 10: — Նախադ. 1897, էջ 129:]
189. Willard Miss. — Turkey. London, 1896 (?).
190. Williams A. W. & Gabriel, Dr. M. S. — Bleeding Armenia.
191. Wintle W. J. — Arm. and its horrors. Second edition, with an Additional Chapter. London, 1896, 80, pp. 120.
192. — — Նշան. Բ. Գ. 1 հ.
- [ՀԱՅԴ. ՄՄԶԿ, 1897, Թ. 16:]
193. Zartarian Roupen. — Tre armeniske eventyr: Samtiden, pp. 250—5.

ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՅՈՒՐԱՆԵՆԻ ԵՒ ԳԻՐԵ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐՆԵՐԸ

(Հարմարեցրել է)

Զեյնալիս — Գրքերի մասին հարմարեցրել է:

Զեյնալիսը պատրաստելու առնել Տեղեւորի հարկի և գիտնալ Թե ինչ ծաւալ պիտի ունենայ իւր յօդուածը, տեսարանը, գիրքը եւն: Բնական և թէ ճիշդ հաշիւ կրնայ ընել գրողը միայն այն տառն էրը ձեռագիրն ամբողջապէս պատրաստ կ'ըլլայ: Գրքին ծաւալը կախում ունի նախ գրեցու ընտրութենէն. սակայն հոս կ'ուզենք նշանակել այն կարգ ու գիրքին ծամբան, որով ապահովապէս գաղափար կ'ունենայ հեղինակն իւր ապագրելի գրքին ընդարձակութեան վրայ, շարժաւ գիրք մը գրելու առնել Տեղեւորի պիտի ուզէ իւր առջեւ ունեցած կամ տեսած գրքի մը ձեւով եւ ընդարձակութեամբ հրատարակել իւր երկասիրութիւնը: Երբ այսպիսի գիրք մը նշանակած ըլլայ Տեղեւորին իւր օրինակ, պէտք է իւր ձեռագրին էջերը յարմարեցնել այն գրքին էջերուն ըստ կարելիցի: Պէտք է նոյն գրքին մէկ էջին վրայ համարել սողի:

մը վանկերը, եւ համեմատել իւր ձեռագրին մէկ տողին վանկերուն հետ:

Գրքին վանկերը համընկն ետքը՝ էջի մը վրայ գտնուած Դոմէնոս հետ բազմապատկելու է վանկերու թիւը. այսպէս՝ օր. համար, մեր «Ազգային մատենադարանին, սեպհակաձեռն գրքի մը մէկ տողին մէջ կայ թիւ 12—14 վանկ. իսկ տողերու թիւն է 30, ուրեմն այս երկու (12×30) թուերն իրարու հետ բազմապատկելով՝ արդիւնքը (360) ցոյց կու տայ տպագրական մէկ էջին մէջ վանկերուն թիւը: Արդ միեւնոյն գործողութիւնը կրկնելով պէտք է իմանալ ձեռագրին վանկերուն թիւը՝ նոյնպէս մէկ տողին մէջ. եւ ելած գումարը պէտք է բազմապատկել տողերուն թուին հետ. օրինակ. ենթագրեմք թէ ձեռագրին իւրաքանչիւր տողին մէջ գտնուին մօտաւորապէս 15—16 վանկ, իսկ տողերուն թիւն ըլլայ՝ 25. արդ 15×25 = 375 վանկ, նոյնպէս ենթագրեմք թէ ձեռագրին 140 էջ ընդարձակութեամբ ըլլայ, արդ՝ 375×140 = 52500 վանկ: Այս վանկերու թիւը բաժնելով (52500 : 360 = իւր 146) մօտաւորապէս կ'իմանանք թէ 140 էջ ձեռագիր մը՝ պիտի տայ՝ իւր 146 էջ ընդարձակ տետրակ մը: Կրնայ այս արդիւնքը ձեռք բերուիլ նոյն իսկ գրերուն թիւը համընկով, բայց՝ բնական է, այս աւելի դժուարին է, ըստ որում թուականական գործողութիւնները կ'ընդարձակին:

Ամէնէն լաւ եւ գործնական եղանակն է՝ եթէ իւրաքանչիւր հեղինակ երկու երեք տող առ 1 ֆոլիոյ շարքի տայ իւր ձեռագրէն մաս մը եւ տպագրուածին համեմատական չափը գտնէ: Ոմանց 3 տող ձեռագիրը 1½—2 տպագրական տող կու տայ, իսկ ընդ հակառակին՝ ոմանց 1½—2 ձեռագիր տողերը, հաշիւ 1 տպագրական տող կ'ըլլան: Չճագրի բազմատեսակ որպիսութիւնը՝ մանկամասիկական շնչութեամբ օրոշ կանոն մը ստալ անհարկին կ'ընէ:

Այս մեր ցոյց առած եղանակը կապակցութիւն ունի ձեռագրի որպիսութեան եւ տպագրութեան համար ընդունուած գրի տեսակին հետ: Վերոյիշեալ համեմատութիւնը Cicero ըստուած 12 տպագրական կէս (corps [de] onze). ինծութիւն ունեցող շշտագրերու համար է, իսկ աւելի մանր գրերու համար՝ թէպէտ նոյն գործողութեամբ կարելի է որոշ գաղափար մ'ունենալ տպագրուածին ընդարձակութեան վրայ, բայց բնականապէս համեմատութիւնը շատ կը տարբերի:

Եթէ տպագրութեան մէջ պատկերներ պիտի մտնեն, տպագրելի ձեռագրին չափին վրայ միշտ պէտք է աւելցնել պատկերներու ծաւալին չափ էջեր, սակայն հարկերն 30—35 միշտ աւելի համընկով, վասն զի պատկերներուն յարմարութիւնը շատ անգամ կարեւորէն աւելի միջոց կը պահանջէ: Պէտք չէ նաեւ մոռնալ թէ այսպիսի ընդհանուր կանոններն հասարակ տպուած գրքերու համար են. իսկ երբ շքեղ հրատարակել կ'ուզուի գիրք մը, թէ աւելի լայն լուսանցք թող կը արտիւն եւ թէ գլուխներն ու զարդանշաններն աւելի տեղ կը բռնեն:

Նորուս հեղինակի համար ամէնէն ապահով ծածկան է իրագրի մասնագետի մը՝ կամ աւելի եւս ապարանապետի մը՝ խորհուրդ հարցընել այսպիսի դէպքերու մէջ. վասն զի շատ անգամ ձեռագրին վրայ եղած յաւելումներով անհարկին կ'ըլլայ ճիշդ չափը պահել: Ըստ կը դիւրանան հեղինակին հաշիւներն եթէ ամբողջ գաղափար մ'ունենայ տպագրութեան գրերուն վրայ, զոր պիտի տեսնենք ուրիշ տեղէ:

Գրքին անունը:

Կարծուածն աւելի կետեր ունի հեղինակը, որոնց պէտք է միտ դնել: Գրքի մ'անունը պիտի համապատասխանէ իւր պարունակած նիւթին. ոչ աւելի ոչ պակաս առաւելութիւններ պիտի ծանուցանէ: Եթէ գիրքը վէպ մըն է, պիտի գգուշանայ հեղինակը, որ գրաւիչ անուններ տալով՝ չմտնէ իւր վէպին նիւթը, վասն զի ասով հետաքրքրական կողմերը կը կորսնցնեն իրենց հետաքրքրութիւնը: Ի մասնաւորին նման անուններ գործածելն պէտք է զգուշանալ հեղինակը. վասն զի շփոթութիւն յառաջ կու գայ: Հեղինակներ կան — եւ դժբախտաբար միայն նորուաները չեն — որոնք պարծանք կը համարին իրենց գիրքը մկրտել այնպիսի անուններով, զոր «հասարակ մահկանացու» մը կամ ամենեւին եւ կամ շատ դժուարութեամբ կրնայ գուշակել: Մտտենագրութեան մէջ թիւերուն մէկ անգամ գործածուած եւ կամ նոյն իսկ հեղինակին մօրէն հնարուած անուն մը կ'ընչպէս կարելի է որ ամեն հասարակ ընթերցող իսկոյն իմանայ... Օրինակ յառաջ չենք բերեր, մեր ակնարկելու ուղածը շարեւրտ ծանօթ է ամերիկացի պոետի յայտարարած անուններու, տիտղոսներու մը: Ինչպէս որոնք են. — հեղինակին: Ա-

1 Գրքին առանձին տպագրութեան մէջ ընդարձակ դիւրի մը պիտի աւելցնենք՝ «տպագրելի գրերու ընտրութեան», նկատմամբ:

պահովապէս հեղինակին, վասն զի անծանօթ իրի մը փափաք չ'ունեցուիր. անծանօթ իր է գիրքը մը, երբ անծանօթ է՝ ինքնահայր է՝ կամ նոյն իսկ մտացածին է — անունը, առ առաւելն նոր հրատարակուած աստի մէկը կամ միւսը հետաքրքրուի նորաստեղծ գիրքն աւարդողպակէ կարգաւոր, բայց գիրքը մը հրատարակուելէն վերջը արագք քայլերով կը մերձենայ մոռացուած թեան անդունդը, ուստի այսպիսի մոռացածին անուններով շուտով կը վճռուի բախտը. քանի մը հոգւոյ համար ունեցած կարեւորութիւնը՝ նշանակութիւն չունի հասարակութեան համար: Ուստի յարմար անուն մ'ընտրելու աստի այս կէտը պէտք չէ զիսկիւն հեղինակի աչքէն:

Միակէս կայ հակառակ կողմէ ալ. քանի անգամ տեսած ենք գրքեր, որոնց քառասոր տառերն երբ կը համեմատին իրենց պարունակած նիւթին պնակէս, ինչպէս կը համեմատի 1ը 20ին: Այսպիսի անուններ տեսած մը ընկալի երեւոյթին ունին գոթախառար: «Կոր քերականութիւն», «Կոր մեթոդ», «Կոր եղանակ», եւ այլն. վերջին ժամանակներս շատ կը հանդիպինք այս «Կոր» բառին չափազանց գործածութեան: Կը կարդատ այս «Կորը» եւ իսկոյն կը նետան «Հնեորուն» քովը, վասն զի «Հնէն», զանազանողն է միայն, «Կոր», անականը: Քերեւս այսպիսի գրքերու համար ներքին ըլլայ «Կոր» անուն գործածութիւնը, եթէ տալով «նոր տպուած», ըլլալն իմացնել կ'ուզուի. բայց գոթախառար «նորը» չունի այս գործածութիւնը: Անեայն անդորրութեամբ նոյնը կարելի է բնել շատ մը յօդուածներու իբր ընտրան ընտրուած անուններու համար... Գրքին անունը հետաքրքրական պիտի ըլլայ, որպէս զի դիրքաւ ընթերցող գտնէ, բայց տառերու պիտի համապատասխանէ իրականութեան, ապա թէ ոչ գիրքը կը փնտրուի, մեծամեծ ծախքերի կ'ուր փողոցը նետուած կ'ըլլան: Եթէ ընտրուած անունը շատ համառօտ է, եւ անկարելի է որոշ գաղափար մ'ունենալ, հարկ է երկրորդ տողին մէջ ըստ կարելոյն մէկնել. օր. «Աւրի-դի-դի», «Կ. Պոլսոյ կեանքէն վէպ մը», վասն զի միայն «Աւրի-դի-դի», գրելով՝ կարելի է մանկավարժական գրքուկի մը գաղափարը տալ, որով հեղինակը հասած է ըլլար իւր նպատակին:

(Հորհուրդի)

Հ. Գ. ՄՂՆ.

ՄԵԼԵՐԻՄԵԼԻՄ

ՆՈՐ ՀՐԵԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

1. ԳՆՈՒՄԱՆԱՆԱՆ Ս. — Նոր քերականութիւն հայերէն գրաբար լեզուի: Կ. Պոլս., Ս. Մատթէոսեան, 1897, 8^ր, 368 էջ: 7 դր.
2. ՏՈՒՆԵԼԻՍ ԱՊՊՂԻ. — Գործնական քերականութիւն արդի աշխարհաբար: Ս. Գիթը. Կ. Պոլս. Ս. Մատթէոսեան, 1897, 8^ր, 335 էջ, 3 դր.:
3. ԴԱԽԹԵՍԻՍ Ս. — Սկզբունք համաձայնութեան եւ շարադասութեան գործնական նշանակութեամբ: Կ. Պ. Ն. Ս. Արամեան, 1897: 8^ր, 80 էջ, 3 դր.:
4. NORADOUNGHIAN G. — Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman: traités, conventions, arrangements, etc. Tome I. 1300—1789. Neuchâtel, Attinger frères, 1897. 8^ր XXVII+412 pp. fres. 20.—
5. PATRUBANY L. v. — Sprachwissenschaftliche Abhandlungen, Bd. I. Heft 3. Nov. 1897. S. 33—64. *Հասցիւն* Budapest, I. Karásonyi-utca 6 sz.
6. FISCHER H. und BOLTE J. — Die Reise der Söhne Giasfers, aus dem Italienischen des Christoforo Armeno, übersetzt durch Johann Wenzel 1583, herausg. von — Tübingen, gedruckt für den Litterarischen Verein in Stuttgart, 1895—1896, 8^ր, VII+228 S.
7. ԿՈՍՏԱՆԴՆՍՅՈՒՆ Կ. — Տէր Պետրոս Ս. Գետաղարժ: Էջմիածին, 1897, 8^ր, 53 էջ: րր. — 10:
8. ВРАТСКАЯ Помощь пострадавшим въ Турціи Армянамъ. Литературно-научный сборникъ съ 3-ми организационными расчужениями Н. Н. Айвазовскаго, заставленна С. Я. Суренциана, съ автографами авторовъ и 160 портретовъ, издавна, выпущенъ Закавказья, Турецкой Арменіи и пр. — въ теснѣ. Москва, 1897, 4^р, IV+X+XLIX+753+128+VII (951 էջ, իբր 130 պատկերով): Заглав. редакція Гр. Ахматова. Գինը րր. 5.— (?)
9. CONYBEARE F. C. — The growth of the P'shittá version of the New Testament. Illustrated from the old Armenian and Georgian versions; "The American Journal of Theology" Vol. I, Oct. 1897, Nr. 4, p. 883—912.
10. ORIENTALISCHE STICKERIEIEN. — Deutscher Hilfsband für Armenien. 8^ր, 12 S.

1. Գրադարձան. Մ. — «Նոր քերականութիւն հայերէն գրաբար լեզուի», 1897:

Աւարդը գրքին ընթացքէն կը տեսնուի որ հեղինակը փայլէ տարած է իւր դասագիրքն ըստ կարելոյն գիրքերմանին ընելու: Յառաջաբանին մէջ հեղինակը կը պարզէ իւր նպատակը. «Իմ նպատակը որ արեւէ դարաւ գիրք մը ըստ բաւականին հասկընալու առաջնորդ ընել իմ աշխատութիւնսն»

Դասագրքին յօդերուածութիւնն ընդհանրապէս լաւ է եւ աշակերտաց ըմբռնման ալ յարմար: Հեղինակը կանոն մ'աւանդած աստի, օրինակներով ուսանողին կը հասկընէ: Դարձեալ ամէն դասին վերջն — ոչ միշտ ըստ էր գրուածքներէ — քաղուածոյ մ'ընելով, ընթերցանող մասեր ալ դրած է, զիմանն աշխարհաբար թարգմանութեամբ, սակայն այս թարգմանութիւնները միշտ լաւ յաղողած չեն, վասն զի այսպէս ըսենք սորբի-թը թարգմանուած են: Նոյնպէս յառաջա-